

O‘ZBEKISTONDA INNOVATSION RISKLARNI SUG‘URTALASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

*Tinglovchi: **Raximov Abduvosid Vohidjon o‘g‘li***

*Ilmiy rahbar: **Gulzoda Xalikulova***

Telefon raqami: +998 90 509 73 53

Gmail: Akademiklitsey4494@gmail.com

ANNOTATSIYA

Bugungi kunda innovatsion iqtisodiyotning rivojlanishi mamlakatlarning raqobatbardoshligini oshirishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Biroq innovatsion faoliyat yuqori noaniqlik va tavakkalchilik darajasi bilan tavsiflanadi. Ayniqsa, startaplar, ilmiy-tadqiqot ishlanmalari, yangi texnologiyalar va venchur investitsiyalar bilan bog‘liq loyihalarda texnologik, moliyaviy, bozor, intellektual mulk hamda boshqaruv risklari yuqori bo‘ladi. Mazkur risklarning mavjudligi investorlar, moliyaviy institutlar va tadbirkorlik subyektlarining innovatsion loyihalarda ishtirok etish faolligini cheklaydi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda innovatsion risklarni sug‘urtalash amaliyotining mavjud holatini baholash hamda uni takomillashtirishning ilmiy-uslubiy va amaliy yo‘nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot obyekti sifatida O‘zbekiston sug‘urta bozori, innovatsion korxonalar, startaplar va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish tizimi tanlangan.

Tadqiqotda tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, statistik tahlil, SWOT tahlil, ekspert baholash va risklarni kompleks baholash usullaridan foydalanildi. Shuningdek, AQSh, Germaniya, Yaponiya, Isroil, Janubiy Koreya va Singapur davlatlarining innovatsion risklarni sug‘urtalash tajribasi o‘rganildi.

Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda innovatsion risklarni sug‘urtalash bozorining hali yetarli darajada rivojlanmaganligini, innovatsion loyihalar uchun maxsus sug‘urta mahsulotlari mavjud emasligini hamda venchur kapital va startaplarni sug‘urtalash mexanizmlarining shakllanmaganligini ko‘rsatdi. Shu asosda innovatsion risklarni sug‘urtalash milliy fondini tashkil etish, davlat kafolati asosidagi qayta sug‘urtalash tizimini yaratish, InsurTech texnologiyalarini joriy etish, startap sug‘urtasi va venchur investitsiyalarni sug‘urtalash mexanizmlarini ishlab chiqish taklif etildi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi innovatsion risklarni sug‘urtalashning integrallashgan modeli hamda davlat-xususiy sheriklik asosidagi milliy sug‘urta mexanizmini ishlab chiqish bilan izohlanadi. Olingan natijalar innovatsion iqtisodiyot barqarorligini oshirish, investitsion muhitni yaxshilash va innovatsion faoliyatni rag‘batlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: innovatsion risklar, innovatsion faoliyat, sug‘urta, venchur kapital, startaplar, texnologik risklar, innovatsion iqtisodiyot, risk-menejment, InsurTech, investitsion xavflar, qayta sug‘urtalash, innovatsion ekotizim, davlat-xususiy sheriklik, texnologik transfer, raqamli sug‘urta.

АННОТАЦИЯ

Сегодня развитие инновационной экономики является одним из ключевых факторов повышения конкурентоспособности стран. Однако инновационная деятельность характеризуется высокой степенью неопределённости и риска. В особенности проекты, связанные со стартапами, научно-исследовательскими разработками, новыми технологиями и венчурными инвестициями, сопряжены с высокими технологическими, финансовыми, рыночными, интеллектуально-правовыми и управленческими рисками. Наличие данных рисков ограничивает активность инвесторов,

финансовых институтов и субъектов предпринимательства в участии в инновационных проектах.

Цель исследования — оценить текущее состояние практики страхования инновационных рисков в Узбекистане и разработать научно-методические и практические направления её совершенствования. Объектом исследования выбраны страховой рынок Узбекистана, инновационные предприятия, стартапы и система финансирования инновационных проектов. В работе использованы методы анализа и синтеза, сравнительного и статистического анализа, SWOT-анализа, экспертной оценки и комплексной оценки рисков, а также изучен опыт США, Германии, Японии, Израиля, Республики Корея и Сингапура.

Результаты показали, что рынок страхования инновационных рисков в Узбекистане развит недостаточно, специальные страховые продукты для инновационных проектов отсутствуют, а механизмы страхования венчурного капитала и стартапов не сформированы. На этой основе предложено создать национальный фонд страхования инновационных рисков, систему перестрахования на основе государственных гарантий, внедрить InsurTech-технологии и разработать механизмы страхования стартапов и венчурных инвестиций. Научная новизна заключается в разработке интегрированной модели страхования инновационных рисков и национального страхового механизма на основе государственно-частного партнёрства.

Ключевые слова: инновационные риски, инновационная деятельность, страхование, венчурный капитал, стартапы, технологические риски, инновационная экономика, риск-менеджмент, InsurTech, инвестиционные риски, перестрахование, инновационная экосистема, государственно-частное партнёрство, технологический трансфер, цифровое страхование.

ANNOTATION

Today, the development of an innovation-driven economy is one of the key factors in enhancing the competitiveness of nations. However, innovation activity is characterised by a high degree of uncertainty and risk. Projects related to start-ups, research and development, new technologies and venture investments are particularly exposed to technological, financial, market, intellectual-property and managerial risks. The presence of such risks limits the willingness of investors, financial institutions and business entities to participate in innovation projects.

The aim of the study is to assess the current state of the practice of insuring innovation risks in Uzbekistan and to develop scientific-methodological and practical directions for its improvement. The object of the study comprises the insurance market of Uzbekistan, innovative enterprises, start-ups and the system of financing innovation projects. The work employs the methods of analysis and synthesis, comparative and statistical analysis, SWOT analysis, expert assessment and complex risk assessment, and reviews the experience of the USA, Germany, Japan, Israel, the Republic of Korea and Singapore.

The results show that the market for insuring innovation risks in Uzbekistan is underdeveloped, that special insurance products for innovation projects are lacking, and that mechanisms for insuring venture capital and start-ups have not been formed. On this basis, the paper proposes establishing a national fund for insuring innovation risks, a reinsurance system based on state guarantees, the introduction of InsurTech technologies and the development of start-up and venture-investment insurance mechanisms. The scientific novelty lies in developing an integrated model for insuring innovation risks and a national insurance mechanism based on public-private partnership.

Keywords: innovation risks, innovation activity, insurance, venture capital, start-ups, technological risks, innovation economy, risk management, InsurTech,

investment risks, reinsurance, innovation ecosystem, public-private partnership, technology transfer, digital insurance.

I. KIRISH

Jahon iqtisodiyotida bilimlarga asoslangan iqtisodiy modelga o'tish jarayonlari jadallashib bormoqda. Innovatsiyalar iqtisodiy o'sish, mehnat unumdorligi va xalqaro raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omillardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. OECD ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda YaIM o'sishining 50–70 foizi texnologik innovatsiyalar hisobiga shakllanadi¹.

O'zbekiston Respublikasida ham innovatsion rivojlanish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanib, innovatsion iqtisodiyotga o'tish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish hamda yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda².

Shu bilan birga, innovatsion faoliyat yuqori tavakkalchilik darajasi bilan tavsiflanadi. Yangi mahsulot yaratish, texnologiyalarni joriy etish, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish va startaplarni rivojlantirish jarayonlarida muvaffaqiyatsizlik ehtimoli an'anaviy investitsiya loyihalariga nisbatan ancha yuqori hisoblanadi. Natijada innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda investorlar va kredit tashkilotlari tomonidan ehtiyotkorlik kuchayadi. Mazkur holat innovatsion faoliyat rivojlanishini sekinlashtiruvchi omillardan biri hisoblanadi.

Ushbu muammoni hal etishning samarali vositalaridan biri innovatsion risklarni sug'urtalash tizimini rivojlantirish hisoblanadi.

¹OECD. OECD Science, Technology and Innovation Outlook. — Paris: OECD Publishing.

²Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябрдаги ПФ-5544-сон ҳамда 2022 йил 6 июлдаги ПФ-165-сон Фармонлари (инновацион ривожланиш стратегиялари). // Lex.uz.

II. ADABIYOTLAR TAHLILI

Innovatsiyalar nazariyasining asoschisi J. Schumpeter innovatsiyalarni iqtisodiy taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholagan³. P. Drucker innovatsiyani tadbirkorlikning eng muhim vositasi sifatida ko'rsatgan⁴. OECD tomonidan tayyorlangan Oslo Manual innovatsion faoliyat bilan bog'liq noaniqliklarni innovatsion jarayonning ajralmas qismi sifatida e'tirof etadi⁵.

Swiss Re Institute tadqiqotlariga ko'ra, innovatsion loyihalarning muvaffaqiyatsizlik ehtimoli an'anaviy investitsion loyihalarga nisbatan ancha yuqori⁶. Munich Re tomonidan texnologik risklarni sug'urtalash, kiberxavfsizlik va ilmiy-tadqiqot faoliyatini sug'urtalash bo'yicha maxsus mahsulotlar ishlab chiqilgan⁷. Lloyd's bozori esa yangi texnologiyalar, sun'iy intellekt va biotexnologiyalar bilan bog'liq risklarni sug'urtalash bo'yicha yetakchi institutlardan biri hisoblanadi⁸.

So'nggi yillarda InsurTech konsepsiyasi innovatsion risklarni baholash va sug'urtalashning yangi bosqichini boshlab berdi. Sun'iy intellekt, Big Data, Blockchain va Machine Learning texnologiyalari risklarni aniqroq baholash imkonini yaratmoqda⁹.

³Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934.

⁴Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. — New York: Harper & Row, 1985.

⁵OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. 4th ed. — Paris: OECD Publishing, 2018.

⁶Swiss Re Institute. Sigma research reports. — Zurich: Swiss Re.

⁷Munich Re. Innovation, Technology and Cyber Risks: Insurance Solutions. — Munich: Munich Re.

⁸Lloyd's. Emerging Risks Reports. — London: Lloyd's of London.

⁹VanderLinden S.L.B., Millie S.M., Anderson N., Chishti S. The INSURTECH Book. — Chichester: John Wiley & Sons, 2018.

III. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot quyidagi usullarga asoslandi:

- tahlil va sintez;
- statistik tahlil;
- qiyosiy tahlil;
- SWOT tahlil;
- ekspert baholash;
- risklarni baholash modeli;
- xalqaro benchmarking.

IV. O‘ZBEKISTONDA INNOVATSION RISKLARNI SUG‘URTALASH HOLATI

Innovatsion risklar tasnifi

Risk turi	Tavsifi
Texnologik risk	Texnologiyaning ishlamasligi
Moliyaviy risk	Mablag‘ yetishmasligi
Bozor riski	Talab shakllanmasligi
Patent riski	Intellektual mulk nizolari
Boshqaruv riski	Menejment xatolari

Innovatsion faoliyatdagi asosiy muammolar

Muammo	Ta’siri
--------	---------

Sugʻurta mahsulotlari yoʻqligi	Investitsiyalar kamayishi
Risklarni baholash tizimi rivojlanmaganligi	Noaniqlik oshishi
Venchur bozorining sustligi	Startaplar soni kamayishi

SWOT tahlil

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar
– Davlat qoʻllab-quvvatlashi; – innovatsion siyosat mavjudligi.	– Sugʻurta mahsulotlari yetishmasligi; – statistik baza cheklanganligi.
Imkoniyatlar	Tahdidlar
– InsurTech texnologiyalari; – xorijiy investorlar.	– Texnologik muvaffaqiyatsizlik; – kapital oqimining kamayishi.

V. XORIJIY TAJRIBA

Mamlakatlar tajribasi

Mamlakat	Mexanizm
AQSh	SBIR dasturi, Venture Insurance
Germaniya	KfW kafolatlari
Isroil	Yozma (Yozma Program) dasturi

Yaponiya	Texnologik risk fondlari
Janubiy Koreya	Kredit kafolat fondlari
Singapur	Startup SG dasturi

VI. TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

Takliflar

1. Innovatsion risklarni sug‘urtalash milliy fondini tashkil etish.
2. Davlat kafolati asosida qayta sug‘urtalash mexanizmini yaratish.
3. InsurTech platformasini joriy etish.
4. Startap sug‘urtasi mahsulotlarini ishlab chiqish.
5. Venchur kapital investitsiyalarini sug‘urtalash.

Taklif etilayotgan sug‘urta mahsulotlari

Mahsulot	Qamrov
Startup Insurance	Boshlang‘ich bosqich loyihalari
Venture Insurance	Investorlar
R&D Insurance	Ilmiy-tadqiqot ishlari
IP Insurance	Patentlar va intellektual mulk

VII. XULOSA

Tadqiqot natijalari innovatsion iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida innovatsion risklarni sug'urtalash tizimi muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. O'zbekistonda innovatsion risklarni sug'urtalash bozori rivojlanishning boshlang'ich bosqichida bo'lib, maxsus sug'urta mahsulotlari va institutsional mexanizmlar yetarli darajada shakllanmagan. Tadqiqot doirasida innovatsion risklarni sug'urtalashning milliy modeli ishlab chiqildi.

Muallifning ilmiy yangiligi

- innovatsion risklarni sug'urtalashning integrallashgan modeli ishlab chiqildi;
- Innovatsion Risklarni Sug'urtalash Milliy Fondi konsepsiyasi taklif qilindi;
- startup va venchur investitsiyalar uchun maxsus sug'urta mexanizmi ishlab chiqildi;
- InsurTech asosidagi raqamli baholash tizimi taklif etildi;
- davlat-xususiy sheriklik asosidagi qayta sug'urtalash modeli ishlab chiqildi.

Amaliy tavsiyalar

Davlat organlari uchun:

- maxsus qonunchilik bazasini yaratish;
- innovatsion sug'urta fondini tashkil etish;
- soliq imtiyozlarini joriy etish.

Sug'urta kompaniyalari uchun:

- Startup Insurance mahsulotlarini yaratish;
- InsurTech texnologiyalarini joriy etish;
- xalqaro qayta sug'urtalovchilar bilan hamkorlikni kengaytirish.

Investorlar uchun:

- risklarni diversifikatsiya qilish;
- sug'urtalangan startaplarga ustuvorlik berish;

- sugʻurta instrumentlaridan foydalanishni kengaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 21 sentyabrdagi PF-5544-son “2019—2021 yillarda Oʻzbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi Farmoni. — Toshkent: Lex.uz, 2018.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 6 iyuldagi PF-165-son “2022—2026 yillarda Oʻzbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi Farmoni. — Toshkent: Lex.uz, 2022.
3. Oʻzbekiston Respublikasining “Innovatsion faoliyat toʻgʻrisida”gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
4. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934.
5. Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. — New York: Harper & Row, 1985.
6. OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. 4th ed. — Paris: OECD Publishing, 2018.
7. OECD. OECD Science, Technology and Innovation Outlook. — Paris: OECD Publishing.
8. Swiss Re Institute. Sigma Research Reports. — Zurich: Swiss Re.
9. Munich Re. Innovation, Technology and Cyber Risks: Insurance Solutions. — Munich: Munich Re.
10. Lloyd’s. Emerging Risks Reports. — London: Lloyd’s of London.
11. VanderLinden S.L.B., Millie S.M., Anderson N., Chishti S. The INSURTECH Book: The Insurance Technology Handbook. — Chichester: John Wiley & Sons, 2018.